

4. În căutarea ariilor-sursă preistorice – sau capcanele întinse între geologie și arheologie

Rândurile de mai jos sunt rezultatul unei preocupări legate de informații vehiculate în literatura arheologică internațională a ultimului deceniu.

Singura sinteză referitoare la chihlimbarul preistoric, a lui Nicolaus Boroffka, publicată inițial într-o variantă rezumativă, în germană (2001), apoi în extenso, în română (2002), face inclusiv o cartare a ariilor sursă de chihlimbar românesc (vezi fig. 34), urmând studiul lui Kasper din 1996. Acesta din urmă este, în fapt, un conspect conștiincios al lucrărilor de referință asupra ocurențelor de ambră, folosind mai ales literatură veche, de secol XIX (cei mai vechi autori de referință sunt germani!), care se oprește – cu notabila excepție a lui Ghiurcă, Vavra 1990 – la literatura anilor '30. Ceea ce rezultă este însă o „sumă” de date disparate, nu o analiză reală de posibilități. În această hartă apar puncte în podișul ardelean, în Subcarpații meridionali aflați mult la vest de defileul Oltului, dar și pe malul mării, la Techirghiol, adică în mai toate punctele în care a fost semnalată apariția de chihlimbar în stare naturală. O astfel de cartare iese însă cu mult în afara zonelor cu apariții de chihlimbar, așa cum au fost definite încă de la debutul sec. XX (Murgoci 1903):

- Cozla-Pietricica (Neamț)
- Târgu Ocna-Mosoare (Bacău)
- Zăbala (Vrancea)-Colți (Buzău)
- Andrieșu-Lunca Frumoasă (Vrancea)
- Telega-Vălenii de Munte (Prahova)
- Ocnița (Vâlcea)
- Olănești (Vâlcea)
- Ocele Mari (Vâlcea)

Cele 8 nuclee de mai sus se pot restrânge la 4 zone distincte, după cum urmează:

- Cozla-Pietricica (Neamț)
- Târgu Ocna-Mosoare (Bacău)
- Colți-Buzău (cu ramificații în județele alăturate, Vrancea și Prahova)
- depresiunile din dreapta defileului Oltului, din Vâlcea

Acestor nuclee li se poate eventual adăuga Valea Almașului, de pe versanții sud-vestici ai Carpaților Apuseni, conform comunicării lui Murgoci din 1923 (dar pentru care nu cunoaștem eșantioane).

Întorcându-ne la harta lui Boroffka (fig. 34), importantă cel puțin pentru că este „ultima”, fiind și publicată în reviste de specialitate influente (chiar dacă nu... ISI), rezultatul unor astfel de considerații este că, cel puțin la prima vedere, chihlimbarul nativ ar putea fi procurat de aproape oriunde pe teritoriul României. Consecința unei asemenea abordări ar fi teza că relațiile „la distanță” ale comunităților umane nu ar mai avea importanță, atâta vreme cât bunurile de prestigiu, sau materia primă pentru realizarea lor, se aflau pe toate drumurile.

Asupra condițiilor geologice de apariție a chihlimbarului românesc am prezentat materiale ample în rapoartele fazelor anterioare și nu vom reveni cu detalii (vezi raportul la faza II b, ianuarie 2009, secțiunea 2 cu hărțile 1-3; disponibil și la <http://www.romanit.ro/ro/materiale/rapoarte/faza2b.html>). Nu vom face nici analiza fiecărei ocurențe anunțate de-a lungul timpului. Este cazul, oricum, să spunem că aparițiile raportate în podișul ardelenesc nu pot fi ale unor eșantioane de chihlimbar în poziție primară, fiindcă în zonele respective nu există stratele cu care chihlimbarul se asociază, respectiv flișurile de Kliwa. Cu atât mai puțin pot fi luate în considerație „ocurențe” de genul celei de la Techirghiol.

Așa cum figurează pe hărțile anexate raportului anterior, flișurile gresiei de Kliwa caracterizează Carpații răsăriteni, dar și Carpații meridionali, la est de defileul Oltului. În interiorul acestui perimetru ne aflăm în zona posibilităților reale. Întrebarea – pusă în primul rând de arheolog – este însă care sunt *probabilitățile*. Singurul mod de a soluționa chestiunea este să ne adresăm colecțiilor actuale, pentru a afla coeficientul de apariție a fiecărei zone cu potențial.

Cel mai simplu test este de a chestiona inventarele colecțiilor partenerilor din consorțiu – printre cele mai mari din România. Reproducem în Anexe (vezi Tabelul 7) transcrierea după baza de date de la Muzeul Național de Geologie.

O primă constatare este că „poziția geologică” asociată eșantionului este totdeauna în oligocen, deși, teoretic, chihlimbarul ar putea data și din miocen, la fel precum gresia de Kliwa. În al doilea rând, *toate* eșantioanele provin din zona Colți-Buzău, *deși*, conform literaturii existente, ar putea fi de oriunde din Carpații răsăriteni și jumătatea răsăriteană a Carpaților meridionali. A treia observație este că eșantioanele sunt numite, fluctuant, fie „chihlimbar”, fie „succinit”, „shraufit”, sau „Rumanit” (într-o germană fără umlaut; de notat că Murgoci prefera ortografia noastră – *Romanit*; vezi lista bibliografică). Explicația acestei variații stă strict în modele academice în denumirea acestei rășini fosile din România, modele fluctuante de-a lungul timpului.

Altă colecție geologică respectabilă este cea a Facultății de Geologie a Universității București. Aici situația este pe deplin similară. Singura diferență este că există un „schaufit de Vama” (Sucevei), intrată în colecție în primii ani ai veacului XX, moment din care, în ciuda eforturilor depuse, nu a mai putut fi achiziționată altă piesă. Se pare că eșantionul de la Kunstistorische Museum din Viena (amintit de Boroffka 2006, 78) este o a doua piesă cunoscută din această serie. Mai rău, deocamdată aceste eșantioane nu au fost testate analitic (cel puțin nu în România), pentru a certifica faptul că „schraufit”-ul de Vama este unul și același lucru cu chihlimbarul de Buzău, sau nu.

Ceea ce doream să demonstrăm prin Tabelul 7 este că, deși Murgoci semnala 8 areale, de-a lungul Carpaților Răsăriteni și Meridionali (care eventual se pot strânge la 4 areale mai mari), dar mai ales în ciuda cărării tuturor „aparițiilor” de chihlimbar brut (harta de la fig. 34), indiferent de contextul geologic, marile colecții de chihlimbar din România se reduc, aproape exclusiv, la eșantioane culese în zona Colți-Buzău, singura altă arie din care există eșantioane (mai exact – *un* eșantion) fiind cea nordică, de la marginea Bucovinei.

Fiindcă geologia este acel lucru care *nu se schimbă* (cel puțin nu la scară istorică), putem infera că nici oamenii preistorici nu aveau alte surse pentru procurarea chihlimbarului,

decât cele cunoscute de noi, și că nu greșim, cel puțin sub aspect statistic, spunând că zona Colți este, *potențial*, singura zonă din care provine materia brută pentru mărgelele de chihlimbar, cu excepția, firește, a chihlimbarului baltic. La nivel analitic avem de separat doar aceste două mari categorii de chihlimbar: cel Baltic (cu proveniență din Danemarca până în Letonia), și *Romanitul*, cel de Buzău.

Este exact tema pe care analiticienii consorțiului Romanit au primit-o spre soluționare. Asupra posibilității de a separa cele două materiale pe căi analitice s-a exprimat tranșant, și foarte recent (Boroffka 2006, 77-78) opinia că cele două tipuri de materii prime nu pot fi separate. Acest lucru se va discuta însă în concluzii.

Notă: materialul a fost realizat de Eugen S. Teodor, după consultarea colegilor Călin Ricman și Antonela Neacșu, cărora le mulțumesc pentru timpul acordat.